

ВИБІР УНІВЕРСИТЕТУ ЯК СОЦІАЛЬНА ПРОБЛЕМА (ЛОКАЛЬНИЙ ВИМІР ГЛОБАЛЬНОЇ МОДАЛЬНОСТІ)

У статті зроблено спробу експлікувати проблему вибору університету як соціальної, а не лише особистісної проблеми. Проаналізовано генезу цієї проблеми, пов'язану в першу чергу з динамікою техніки, та її об'єктивну природу, пов'язану насамперед із трансформацією знання. Аналіз проведено на матеріалах досліджень вибору абітурієнтами аерокосмічного університету.

Ключові слова: *проблема вибору, технічна вища освіта, аерокосмічний університет.*

Представлена попытка экспликации проблемы выбора университета как социальной, а не только личностной проблемы. Проанализирован генезис этой проблемы, связанный в первую очередь с динамикой техники, и ее объективная природа, связанная прежде всего с трансформацией знания. Анализ проведен на материалах исследований выбора абитуриентами аэрокосмического университета.

Ключевые слова: *проблема выбора, техническое высшее образование, аэрокосмический университет.*

The attempt of explication the problem of the choice of the university as social, rather than only larval problem is presented. The genesis of this problem, bound with track record of the technology in the first place, and its objective nature, bound with transformation of the knowledge first of all, are analyzed. The analysis is organized on materials of the studies of the choice applicant aerospace university.

The keywords: *problem of the choice, technical higher education, aerospace university.*

Проблема вступу молоді до вищих навчальних закладів своєю актуальністю затьмарює, напевне, будь-які політичні новини, новини спорту, шоу-бізнесу й навіть зведення про динаміку індексу Dow-Jones. Кожний із нас колись сам вступав до вишу або зараз наші діти чи онуки це роблять, це з одного боку, а з іншого – практично кожен із нас працював у відбірковій комісії свого факультету або з нетерпінням чекав на штатний розпис, який прямо залежить від вступу на перший курс. Таким чином, можна сміливо констатувати, що ми не з чуток знаємо про гостроту цієї проблеми. Причому ця гострота має кілька аспектів прояву: від психології переживань конкретної особистості під час вибору конкретного вишу до соціології портрета абітурієнта цілком певного вишу, регіону або покоління.

Нас же в принципі цікавить проблема вибору університету як соціально-філософська проблема, її загальні модуси буття й динаміки, механізми соціальної детермінації й особливості сучасної організації, функціонування та розвитку. Вважаємо, що в цій площині проблема вибору університету має величезний гносеологічний і праксеологічний потенціал. З одного боку, це обумовлене масовим характером вищої освіти в сучасному суспільстві, таким чином, ця проблема зачіпає інтереси величезних соціальних прошарків, практично все суспільство. З іншого боку, – тим, що уподобання особистості далеко не завжди еквівалентні потребам суспільства, а оскільки потреби

суспільства слабко піддаються оперативному регулюванню, то єдиним виходом із цієї суперечності є корекція орієнтації індивіда, а зробити це хоч якось ефективно без спеціального осмислення й завчасної організації неможливо.

Нерозв'язання ж цієї суперечності призводить суспільство до неминучої кризи, що згодом формує глибоку фрустрацію й самої особистості. Таким чином, здавалося б, особиста проблема «хто куди вступає вчитися» стає найгострішою проблемою суспільства, від якої значною мірою залежить благополуччя і особистості, і всього соціального організму. Сучасне суспільство повинне вчасно й, на наш погляд, спеціально експлікувати та праксеологізувати цю проблему. І якщо соціологія освіти певною мірою досліджує свій аспект цієї проблеми (так, відому соціологічну школу Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна створила професор О. Якуба приблизно в цьому проблемному полі [див. напр., 9]), то соціальна філософія перебуває, на наш погляд, ще на самому початку свого шляху в позначеному напрямку.

Метою нашої статті є спроба осмислити проблему вибору університету як соціальну проблему й насамперед осмислити її генезу та природу її соціальної об'єктивності. Причому в цьому разі ми спробуємо зробити це на локальному прикладі технічного, а саме аерокосмічного університету. Така локалізація зумовлена не тільки місцем нашої роботи й, відповідно, певним знанням проблеми зсередини, але й особливою гостротою проблемності вибору нині саме технічної вищої освіти.

З одного – суб'єктивного – боку, ця гострота пов'язана з падінням престижу інженерної праці в сучасному молодіжному середовищі. (Престиж технічних спеціальностей падає. У дослідженні Інституту комплексних соціальних досліджень Сучасної гуманітарної академії (Російська Федерація) «технічні спеціальності в цілому» посіли 8-ме місце в рейтингу престижності серед старшокласників, набагато відставши від лідерів, а спеціальності в галузі енергетики й будівництва взагалі зайняли останнє й передостаннє місце [6]. Аналогічна ситуація і в Україні, де за останні роки далеко не всі вищі заповнюють навіть бюджетні місця з багатьох технічних спеціальностей, єдиний щасливий виняток становлять, напевно, спеціальності ІТ.)

А з іншого – об'єктивного – боку, гострота проблеми вибору саме вищої технічної освіти як об'єкта дослідження пов'язана і з існуючою закономірною залежністю розвитку сучасного інформаційного суспільства далеко не в останню чергу й від інженерної праці. ІТР як головна рушійна сила індустріального суспільства в абсолютному вираженні й значенні зберігає свої соціальні позиції й у постіндустріальному суспільстві. Так, наприклад, у Д. Белла це «нова технократична еліта», у П. Дракера це «новий середній прошарок професіоналів», у М. Кастельса – «мережеві адміністратори» і т. д. Змінюється, на наш погляд, лише відносне вираження цього домінування за рахунок появи нових професійних груп, причому, як правило, близьких до ІТР, що мають інженерну освіту. Таким чином, змінюється, скоріше, саме розуміння ІТР, воно стає складнішим, багатоманітнішим, у той час як саме соціально-професійне домінування цієї групи не елімінується. Тому ми повністю згодні з Д. Беллом, який стверджував, що саме «представники нової технократичної еліти з їхньою технікою прийняття рішень (використанням системного аналізу, лінійного програмування й програмування бюджету) стали зараз відігравати провідну роль у формуванні й аналізі думок, від яких залежать політичні переваги, якщо не саме збереження влади» [1, с. 486]. Ми категорично не згодні з думкою, що в умовах постіндустріального, інформаційного суспільства місце та

роль матеріального виробництва й, відповідно, ІТР суттєво зменшується, поступаючись пріоритетом сфері послуг, дозвілля тощо. Ці судження класиків першої хвилі постіндустріалізму (Д. Гелбрейт, З. Бжезинський, Е. Тоффлер та ін.), які перебільшували безпосередні можливості й тим більше соціальні наслідки автоматизації й роботизації виробництва, поки що жодним чином не підтвердилися.

Попри це державна політика практично ніяк не реагує на гостроту цієї суперечності, загострюючи її в такий спосіб у геометричній прогресії. Так, багато галузей промисловості й технічної науки ще вчора зіштовхнулися з найгострішою проблемою нестачі молодих кадрів. Таким чином, настав час замислитися над природою цієї проблеми – вона не приватна, не особиста, вона загальна, соціальна.

Університети, як відомо, почали виникати приблизно тисячу років тому (так, наприклад, найдавніший університет світу – університет Аль-Карауїн – був заснований у 859 році, а найдавніший європейський університет – Болонський університет – у 1088 році). Однак ще сто років тому, на наш погляд, проблеми вибору університету для майбутньої професійної освіти як соціальної проблеми не існувало в принципі. Оскільки, по-перше, число університетів було надзвичайно малим, усі європейські університети за наявної специфіки протягом багатьох століть учили студентів практично одному й тому самому – число факультетів коливалося від трьох до чотирьох, навчальні дисципліни найчастіше дублювалися і т. д. По-друге, навіть у XIX столітті абсолютна більшість професій не передбачала спеціально організованої обов'язкової попередньої відповідної теоретичної та практичної підготовки, тобто спеціальної професійної освіти. Хоча ми пам'ятаємо, що поняття «інженер» з'явилося ще в XVI столітті в Голландії, а потім і в Англії. У Росії інженерна освіта з'являється з 1701 року, коли Петро I створив у Москві школу математичних і навігаційних наук, а в 1712 році відкривається власне перша інженерна школа. Массачусетський технологічний інститут як найпрестижніший технічний університет світу відкривається лише в 1861 році. Проте кількість соціально необхідної інженерної праці й, відповідно, людей такої праці була ще надзвичайно незначна. А якість інженерної праці була такою, що багато завдань могли вирішувати талановиті люди без фахової освіти.

Тому ще двісті років тому найбільші винаходи людства – паровий котел, паровоз, автомобіль – зробили талановиті самоучки, класичні практики, емпірики без жодної теоретичної підготовки, методом проб і помилок, як нехайну відповідь на нехайну життєву потребу. На наш погляд, лєсковський Лівша – найяскравіший цьому приклад, а зовсім не казковий, тобто абсолютно вигаданий, фантастичний герой. Якщо згадати промислову революцію, то стає зрозуміло, що робили її, за виразом Д. Белла, «талановиті вигадники, яким наука й фундаментальні закони, що були підґрунтям їхніх винаходів, були байдужі» [1, с. 20], тобто чисті практики, а не теоретики. У реальній історії це, наприклад, Джордж Стівенсон, винахідник американського паровоза, або батько й син Черепанови, винахідники російського паровоза, й багато інших.

За словами П. Дракера, ще в XIX столітті «ніхто навіть не намагався міркувати про застосування науки для розроблення знарядь виробництва, технологій і виробів, тобто про використання наукових знань у царині техніки й технології. Ця ідея дозріла лише в 1830 році, коли німецький хімік Юстус фон Лібіх (1803–1873) винайшов спочатку штучні добрива, а потім – спосіб зберігання тваринного білка» [2, с. 29]. Саме тоді почалася, згідно із П. Дракером, промислова революція як процес глобального перетворення

суспільства й цивілізації на основі розвитку науки та техніки. При цьому наукові знання почали відіграти нову, не властиву їм колись роль чинника, що активно впливає на життя людини та суспільства й динамізує його. Аналогічних висновків доходить і М. К. Петров, який наводить численні свідчення того, що аж до кінця XIX століття зв'язок науки й техніки чітко не усвідомлювався й тому не досліджувався у формально-теоретичних моделях. Наука йшла за розрядом мистецтв і захоплень, а винахідництво було переважно справою самих промисловців [див.: 7, с. 308]. Про це ж пише І. Т. Касавін, аналізуючи передумови розвитку теоретичного природознавства [3, с. 212–213].

І це ми говоримо про виняткові випадки, що перебувають на передових рубежах розвитку інтелекту та суспільства. А що стосується буття абсолютної більшості людства, то воно практично до середини минулого століття керувалося виключно здоровим глуздом і практичним знанням (наразі ми не говоримо про інші детермінанти на кшталт віри, традиції, досвіду тощо). Про що свідчить, наприклад, рівень освіти населення навіть сучасних найрозвиненіших країн. Хоча на межі XIX–XX століть технології, уже основані на наукових досягненнях, почали формувати розвиток промисловості, все-таки «в різних сферах життя людини панували переважно досвід, експеримент, навички, розвинений здоровий глузд і – як максимум – систематичне поширення знань про найкращі можливості практичних і технічних рішень», – констатує в спеціальному дослідженні Ерік Хобсбаум [11, р. 525].

І лише приблизно із середини XX століття, коли не просто швидко розбудовується наука сама по собі і швидко розбудовується техніка, технічний бік виробництва сам по собі, а прогрес науки і прогрес техніки стають єдиним по суті, взаємозалежним і взаємообумовленим процесом – науково-технічним прогресом, наука перетворюється в безпосередню продуктивну силу, революційно трансформуючи всю систему продуктивних сил, тобто сутнісно змінюючи не тільки знаряддя праці, але й головну продуктивну силу: людина, її виробнича діяльність починають усе більше й більше ґрунтуватися на знанні, а в низці випадків на теоретичному знанні, на науці. Тепер зі складно організованою технікою, знаряддями праці просто підготовлений працівник не може впоратися в принципі.

Вихід із цієї суперечності був лише один – інтенсивне формування широкої системи спеціальної професійної освіти, що включає в себе масовий нижчий рівень (профтехучилища), масовий середній рівень (технікуми, коледжі) і не менш масовий вищий рівень (інститути й університети). Отже, важливою особливістю нового типу виробництва стає масовий характер інженерної праці. Таким чином, усе більше число видів трудової діяльності вимагає спеціальної вищої технічної освіти, а інженерно-технічний працівник із дуже вузького, елітного прошарку організаторів, керівників виробництва трансформується в масовий клас безпосередніх виробників, природно, зберігаючи при цьому й організаційно-управлінські функції. Вишів, у тому числі й технічних, стає сила-силенна, причому самі ці виші мають величезну амплітуду професійної спрямованості. Усе це й формує реальну можливість і необхідність вибору університету як соціально-професійної стратегії власного життя для особистості й організації динамічної стабільності для суспільства. Таким чином, проблема вибору університету стає об'єктивною реальністю, у яку сутнісно інтегрована й окрема особистість зі своїми інтересами, і родина як первинний осередок суспільства зі своїми життєвими орієнтаціями, і саме суспільство в цілому зі своєю системою економічних,

політичних і духовних потреб.

Процес цих науково-технічних трансформацій цілком закономірно детермінував цілу низку інших відповідних змін в економіці, політиці й культурі. Суспільство почало змінювати принциповий образ свого буття – індустріалізм як головний принцип соціальної організації поступається своєю гегемонією принципу постіндустріалізму. Так індустріальне суспільство трансформується в постіндустріальне, яке з появою нових нюансів пізніше стали найчастіше називати інформаційним суспільством (Ф. Махлуп, М. Кастельс та ін.). На наш погляд, різниця між цими двома моделями й відповідними концептами більше в модусних акцентах, ніж в атрибутивних сутностях, і в цьому питанні ми повністю згодні з позицією Ф. Уебстера [8]. Так чи інакше, але в ХХІ столітті новий тип соціальної організації починає домінувати в найбільш розвинених країнах світу.

Науково-технічна революція й відповідні трансформації у всіх сферах суспільного життя детермінували адекватні зміни й у царині соціально-філософської експлікації нового буття. Швидко й досить успішно формується принципово новий парадигмальний простір – теорія постіндустріального суспільства. І хоча її гносеологічне коріння сягає першої половини ХХ століття – робіт А. Пенті, К. Кларка й ін., найбільш ґрунтовним теоретиком постіндустріалізму став, на наш погляд, відомий американський філософ і соціолог Д. Белл, і відбулося це вже в 70-ті роки ХХ століття. Саме він одним із перших зробив висновок, що сучасне суспільство поступове перетворюється в принципово нове «постіндустріальне суспільство, де центр ваги переміщається у сферу послуг, а джерела новаторства зосереджуються в інтелектуальних інститутах, переважно в університетах і науково-дослідних установах, а не в колишніх індустріальних корпораціях» [10, р. 5–6]. Університети, на думку Д. Белла, перетворюються на «вартових» суспільства, які обстоюють необхідність керування не фінансовим, а «людським капіталом». Тому університети й інші інтелектуально-наукові центри «ставлять перед суспільством і державою фундаментальні питання про зв'язок таких нових форм із соціальними й політичними структурами суспільства». Таким чином, «так само як протягом останніх ста років комерційне підприємство відіграло роль ключового інституту, завдяки його місцю в організації масового виробництва товарів, у найближчі сто років її буде відігравати університет (або будь-яка інша форма інституту знань) завдяки його функції джерела інновацій і знань» [1, с. 463]. Ми позиціонуємо себе серед прихильників теорії постіндустріального/інформаційного суспільства, тому й ця робота виконана у відповідних методологічних параметрах. (Наше розуміння постіндустріального/інформаційного суспільства викладене, наприклад, у роботах [4; 5].)

Отже, головною рушійною силою сучасного прогресу, прогресу на кшталт «*a la* інформаційне суспільство», є знання й, відповідно, пов'язані зі знанням інституції, насамперед університети. Оскільки трансформуються не тільки місце й роль знання, але й характер самого знання, воно як головна рушійна сила стає дедалі більш теоретичним, науковим. Саме тому університети стають не лише генераторами ідей, але й безпосередньою рушійною силою й пріоритетним детермінатором соціального розвитку. «Університет, який колись відбивав статусну систему суспільства, нині став чинником, що обумовлює класове положення. Подібно до вартового, він знайшов квазімонополію на визначення майбутньої стратифікації суспільства», – заявляє Д. Белл [1, с. 549].

Ці зміни закономірно ведуть до зміни особистісних перспективних стратегій молоді,

які надалі складаються в соціальні тенденції вибору життєвих орієнтацій. Виші починають дедалі більше займати в них (у життєвих планах) домінуючі позиції. Умовно кажучи, настає момент, коли всі молоді люди прагнуть вступити до університету. І суспільство, розуміючи цю глобальну тенденцію, сприяє, по-перше, орієнтації молоді на вищу освіту, а по-друге, розширенню системи вищої освіти. У деяких країнах навіть з'являються гасла про загальну вищу освіту. Однак зміна місця, ролі й характеру знання в новому суспільстві в умовах навіть мінімальної ліберальності призводить до того, що і особистісна орієнтація на вищу освіту, і навіть розширення системи вищої освіти стають переважно стихійними, малокореспондованими між собою процесами з мінімальним впливом держави, особливо на вибір особистості. У результаті це зумовлює парадоксальну ситуацію, як наприклад, зараз в Україні, коли число місць у виші практично дорівнює числу випускників середніх шкіл, і вибір, таким чином, стає безмежно неконтрольованим і некерованим з боку суспільства та неусвідомлюваним і безвідповідальним з боку особистості. Не слід поспішати звинувачувати трієчника із села Велика Хацапетівка, що він прагне стати «крутим бізнесменом», як Коломойський, або «зіркою естради», як Пугачова, – у цьому парадоксі, на наш погляд, більшою мірою винні держава (в особі відповідних міністерств) і громадянське суспільство (насамперед в особі «незалежних» ЗМІ). Тому в деяких країнах і держава, і приватний бізнес відповідно до своїх інтересів відслідковують ситуацію вибору університету й через певну політику намагаються вплинути на неї.

Звичайно ж, процес артикульованих вище трансформацій у сферах техніки та знання, незважаючи на свою глобальність, відбувається не скрізь, не однаково й не відразу. Відповідно, і проблема вибору університету загострюється й набуває соціальної модальності не відразу й не скрізь одночасно. Але досить швидко й виразно вже через кілька років експансії науково-технічної революції виділяється кілька галузей промислового виробництва, що опиняються на вістрі цієї революції, які згодом і стали називати наукомісткими галузями виробництва. Першою серед таких галузей і виявилася аерокосмічна галузь.

Однак це лише з одного боку іманентною атрибуцією аерокосмічної галузі став найвищий рівень технічного розвитку знярядь виробництва й найглибше інтегрування науки у виробництво. З іншого боку, аерокосмічна галузь характеризується найвищим ступенем соціальної відповідальності працівника за результати своєї персональної та колективної праці. Пілот несе повну відповідальність за життя пасажирів, конструктор КБ, інженер або звичайний працівник авіаційного заводу відповідають за безвідмовну роботу виробу, оскільки ця безвідмовність безпосередньо забезпечує життя людей тощо. Таким чином, стає очевидно, що до працівників аерокосмічної галузі об'єктивно й закономірно висуваються підвищені професійні та моральні вимоги. Цілком природно й виправдано, що дуже скоро аерокосмічна галузь висунула адекватні вимоги до системи освіти, що згодом привело до формування спеціальної й досить специфічної системи аерокосмічної освіти, головними атрибутами якої стали підвищені вимоги до якості освіти, орієнтація на перспективу й тісний зв'язок з наукою та виробництвом. Тобто високорозвинене, високотехнологічне виробництво для свого нормального функціонування має спиратися на ще більш розвинену, високоякісну освіту.

Проект високоякісної освіти можна реалізувати за умови дотримання величезної низки внутрішніх і зовнішніх чинників. Найважливіші з них, на наш погляд, можна

об'єднати в такі основні групи. По-перше, студент може вчитися. Це значить, що середня школа забезпечила його необхідними й достатніми знаннями та вміннями для здобуття вищої освіти. По-друге, студент прагне вчитися. Це означає, що студент правильно вибрав університет адекватно до своїх здібностей, переваг, інтересів, перспективних очікувань. По-третє, суспільство зацікавлене у високоосвічених людях. Це значить, що держава й громадянське суспільство формують спеціальну стратегію на підтримку якщо не всієї системи вищої освіти, то хоча б тих університетів, які можуть і повинні забезпечувати прогрес у певних галузях, необхідних і достатніх для динамічної стабільності всього соціального організму. І по-четверте, університет здатний надати високу освіту. Тільки в цих умовах – умовах оптимістичної перспективи – студент буде вчитися добре, й на виході ми одержимо висококласного фахівця.

Соціальна природа проблеми вибору університету має, на наш погляд, кілька площин своєї онтології. По-перше, це безпосередньо проблема вибору особистістю, родиною конкретного університету – соціальний, соціально-психологічний механізм ухвалення рішення. По-друге, це проблема вибору університетом своїх майбутніх студентів. На жаль, нині ця проблема в Україні значною мірою елімінована. Університет відсторонений від процесу вибору: він не є суб'єктом, він не вибирає, він скоріше об'єкт – його вибирають. Розуміючи, що їх можуть і не вибрати, університети змушені були обрати собі нову роль у проблемному полі вибору – це активна профорієнтаційна робота в шкільному середовищі. Хоча в цьому аспекті проблеми є й позитивний, на наш погляд, момент – університети змушені були «повернутися обличчям» до школи, подбати про свій імідж тощо. Саме це й формує нову суб'єктність університету в цій проблемі. По-третє, це політика самого суспільства – держави й інститутів громадянського суспільства, приватного бізнесу й ЗМІ насамперед. Вони більше, ніж особистість і університет, зацікавлені у формуванні правильної – адекватної часу, перспективі й простору – моделі вибору. Оскільки кожна окрема особистість може перевчитися, зрештою, може цілком задовільно жити і з неадекватною освітою. Навіть університет може вижити в умовах деформованого вибору, зрештою, адаптуватися до поточних умов (наприклад, відкриття «модних» економічних спеціальностей у технічних вишах). І лише суспільство, насамперед економіка, не може успішно розбудовуватися в умовах неадекватного вибору.

Отже, вибір університету – це не тільки особиста справа батьків і абітурієнта. Напевно, слід спеціально підкреслити, що ми не вважаємо себе прихильниками твердої етатизації проблеми вибору. Воля та право особистості, у тому числі й на вибір університету, для нас залишаються святими методологічними й праксеологічними постулатами. Однак у цьому разі ми саме й намагаємося осмислити соціальну якість цієї проблеми, довести, що вона має не тільки особистий, але й соціальний компонент. Генеза соціальної природи вибору університету детермінується розвитком техніки та знання. Нерівномірність розвитку техніки та знання визначає нерівномірне загострення цієї проблеми в тілі суспільства. Тому аерокосмічна галузь, що перебуває на передових рубежах науково-технічного прогресу, однією з перших і в найбільш гострій формі вже відчула критичність проблеми вибору університету, а саме вибору технічного університету в сучасній Україні.

Таким чином, за результатами теоретичних експлікацій і висновками багаторічних та різнопланових соціологічних досліджень ми цілком обґрунтовано можемо

стигматизувати деякі тенденції, що характеризують вибір саме аерокосмічного університету як сучасну життєву стратегію сучасного абітурієнта. По-перше, сам вибір аерокосмічної освіти сучасною молоддю можна вважати проблемою. Причому проблемою не якогось окремого університету, а саме реальною соціальною проблемою. Оскільки, з одного боку, соціально-економічні умови в сучасній Україні складаються так, що сама аерокосмічна галузь, як і практично всі інші промислові галузі країни, перебуває в стані перманентної стагнації, що, крім внутрішньогалузевих і суто економічних проблем, породжує соціальну проблему – небажання молоді пов'язувати свою життєву стратегію із цією галуззю в принципі, галузь залишається без молоді, у суспільній свідомості галузь одержує клеймо «looser». Однак, з іншого боку, аерокосмічна галузь – одна з тих галузей сучасної України, яка реально ще перебуває на рівні найвищих світових досягнень і має величезний потенціал як власного розвитку, так і розвитку всієї країни. Тому проблема вибору молоддю аерокосмічної освіти в сучасних умовах наростаючого в усьому світі постіндустріалізму повинна одержати державну підтримку й стати частиною державної стратегії як в освіті, так і в промисловості.

По-друге, не лише особистий досвід автора, його кафедри й факультету, але й численні спеціальні дослідження показують стійку тенденцію зниження якості середньої освіти сучасного абітурієнта. Перебуваючи в умовах економічної недоцільності масового відрахування невстигаючих студентів, університет змушений знижувати планку неуспішності. Зрозуміло, що вже в найближчій перспективі це може призвести до того, що більшість випускників університету, формально маючи диплом бакалавра, спеціаліста або навіть магістра, фактично не будуть мати вищої освіти. Для аерокосмічної галузі це – смерть.

По-третє, нова державна стратегія на підтримку аерокосмічної галузі й відповідно аерокосмічної освіти у своєму фундаментальному обґрунтуванні має спиратися на наявний у вишах досвід осмислення й організації освіти в сучасних умовах. У цьому плані досить корисним вважаємо досвід Національного аерокосмічного університету імені М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут» щодо вирішення однієї з найгостріших епістемологічних і праксеологічних проблем сучасної освіти – проблеми вибору молоддю аерокосмічної освіти. Вивчаючи цю проблему протягом багатьох років, маючи емпіричні дані десятка спеціальних соціологічних досліджень, ми експлікували, на нашу думку, деякі принципи, за якими формується складний механізм вибору аерокосмічної освіти в XXI столітті. Знання цих принципів та їх використання дозволяє значно підвищити ефективність впливу на механізм професійного вибору й організації всієї системи професійної орієнтації абітурієнтів.

По-четверте, у сучасних умовах самовиживання вишів, а саме в умовах, з одного боку, кризи іміджу інженерної, промислової праці, а з іншого – перенасиченості ринку освітніх послуг усілякими вишами, зокрема й слабкими, а часом і досить сумнівними, – технічні університети, не чекаючи на вирішення проблем на глобальному рівні, повинні формувати власну, локальну, але при цьому широко організовану й глибоко продуману стратегію професійної орієнтації шкільної молоді. І школяр, і університет, а в кінцевому підсумку й суспільство в цілому зацікавлені в добре організованій системі професійної орієнтації.

**Копилов В. О. ВИБІР УНІВЕРСИТЕТУ ЯК СОЦІАЛЬНА ПРОБЛЕМА (ЛОКАЛЬНИЙ
ВИМІР ГЛОБАЛЬНОЇ МОДАЛЬНОСТІ)**

Література:

1. *Белл Д.* Грядущее постиндустриальное общество: опыт социального прогнозирования / Д. Белл ; пер. с англ. ; под ред. Л. Иноземцева. – М. : Academia, 1999. – 783 с.
2. *Дракер П.* От капитализма к обществу знания / П. Дракер // Новая постиндустриальная волна на Западе / под ред. В. Л. Иноземцева. – М. : Academia, 1999.
3. *Касавин И. Т.* Наука и культура в трудах Роберта Бойля / И. Т. Касавин // Эпистемология и философия науки. – М., 2007. – XI, № 1.
4. *Копилов В. О.* Влада і знання: генезис ідеї епістемократії / В. О. Копилов. – Х. : НАУ ім. М. С. Жуковського «ХАІ», 2009. – 514 с.
5. *Копылов В. А.* Неотехнократия: продолжение поиска социального идеала в проблемном поле технологического детерминизма (теория постиндустриального общества) / В. А. Копылов // Гуманітарний часопис : збірник наукових праць. – Х. : ХАІ, 2006. – № 4. – С. 23–37.
6. *Крутий И. А.* Цели и мотивы поступления в вузы / И. А. Крутий, К. С. Фурсов // Мониторинг общественного мнения. – № 4(76). – 2005. – С. 95–102.
7. *Петров М. К.* Язык, знак, культура / М. К. Петров. – М. : Наука, 1991. – 328 с.
8. *Уэбстер Фрэнк.* Теории информационного общества / Фрэнк Уэбстер ; пер. с англ. М. В. Арапова, Н. В. Малыхиной ; под ред. Е. Л. Варгановой. – М. : Аспект Пресс, 2004. – 400 с.
9. *Ярмак О. В.* Социальный портрет абитуриента: по результатам исследования студентов Национального аэрокосмического университета им. Н. Е. Жуковского «ХАИ» / Ярмак О. В., Копылов В. А., Лобанова Л. А. // Гуманітарний часопис : збірник наукових праць. – Х. : ХАІ, 2014. – № 2. – С. 101–106.
10. *Bell D.* The Year 2000 – The Trajectory of an Idea / Bell D. // Toward the Year 2000. Work in Progress / ed. by D. Bell. – Boston, 1968. – P. 1–15.
11. *Hobsbawn, Eric J.* Age of Extremes: The Short 20th Century / Eric J. Hobsbawn. – London : Michael Joseph, 1994. – 640 p.